

رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانک ها با نقش تعدیلی سهامداران عمده

آزاده وثوقی

کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

vosooghi1637@gmail.com

چکیده

ثبات بانک ها بر رشد و توسعه اقتصادی کشورها اثرگذار است. هدف از این پژوهش مطالعه رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانک ها با در نظر گرفتن نقش تعدیلی سهامداران عمده است. تحقیق حاضر از نوع توصیفی و همبستگی و کاربردی است. بدین منظور اطلاعات مربوط به بانکهای بورسی و فرابورسی در دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۴۰۲ با نرم افزار اقتصاد سنجی مورد تجزیه و تحلیل رگرسیونی قرار گرفت تا ارتباط بین متغیرها برای آزمون فرضیه های تحقیق بررسی شود. یافته ها نشان داد که ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بورسی و فرابورسی رابطه معنادار معکوسی دارد و سهامداران عمده بر رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بورسی و فرابورسی تاثیر معنادار معکوسی دارد. افزایش حسابهای دریافتی مشکوک الوصول سبب افزایش دارایی های غیرمولد بانک ها می شود و در نهایت ثبات بانک ها را با خطر مواجه می سازد.

کلمات کلیدی: بانک ها، ثبات، سهامداران عمده، ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول.

مقدمه

یکی از صنایع برجسته بازار سرمایه بانکها و موسسات مالی و اعتباری هستند که در تامین مالی و سرمایه گذاری حوزه های مختلف اقتصادی نقشی اساسی و حیاتی دارند و هیچ شخصی اعم از حقیقی و حقوقی نمی تواند بی ارتباط با آن باشد (کازادو مولینا و همکاران^۱، ۲۰۲۵). بانک ها بر رشد و توسعه اقتصاد کشور اثرگذارند و لذا در چرخه های مختلف با توجه به عوامل داخلی و خارجی موجود نقش تعیین کننده ای در تولید ناخالص داخلی و در نهایت رشد و توسعه اقتصادی کشور دارند. برای اینکه بانک ها بتوانند این نقش خود را به خوبی ایفا کنند باید با افزایش فعالیت های دارای ارزش افزوده، مدام خلق ارزش کنند و عملکرد خوبی داشته باشند. به عبارتی یک بانک زمانی می تواند بر رشد اقتصادی و توسعه اقتصادی اثرگذار باشد که دارای ثبات مالی باشد. ثبات مالی شرایطی است که احتمال ورشکستگی بانک کاهش می یابد و شرایط مالی بانک به سوی خلق ارزش پایدار حرکت می نماید (ژای^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). برای اینکه بانک بتواند به سوی ثبات حرکت کند باید با متغیرهای اساسی و اثرگذار بر این متغیر آشنا باشد و قبل از هر اتفاقی بتواند مشکلات ثبات را رفع نماید. چنانچه بانک ها نتوانند میزان دقیق مطالبات قابل وصول را مشخص کنند مدیران نمی توانند تصمیمات درستی بگیرند. با توجه به اینکه یکی از مهم ترین فعالیت های بانک ها اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی است، لذا وصول یا عدم وصول اعتبارات بر ثبات بانک ها اثر زیادی دارد. بانک هایی که بتوانند طلب

¹ Casado-Molina et al

² Xie

های خود را به موقع از مشتریان خود دریافت کنند طبعاً عملکرد بهتری خواهند داشت و فعالیت های سود ده آنها نیز پایدارتر خواهد بود. اغلب بانک هایی که میزان مطالبات مشکوک و لاوصول آنها زیاد است با درماندگی و ورشکستگی رو به رو می شوند. با این وجود مواردی همچون مالکیت و مدیریت بر این مهم اثرگذارند و سبب می شود که رابطه بین مطالبات مشکوک و ثبات تعدیل گردد. برای مثال بانک هایی که دارای مالکان قدرتمندی هستند کمتر تحت فشار مطالبات هستند و با دریافت اعتبارات و امتیازاتی می توانند شرایط خود را بهبود بخشند. طبیعتاً بانک هایی که مالکان قدرتمندتری دارند کمتر در معرض شکست قرار می گیرند. مالکان بانک ها عمدتاً به دو دسته مالکان انفرادی و سازمانی تقسیم می شوند که در این میان مالکان سازمانی نیز خود می توانند دولتی و یا خصوصی باشند. معمولاً میزان مالکیت بالای ۵ درصد جز سهامداران عمده محسوب می شود، زیرا این نوع مالکیت بر تصمیمات بانک اثرگذارند. تاثیر سرمایه گذاران نهادی بر رویه های اتخاذ شده شرکت ها با یکدیگر مشابه نبوده و آن ها انگیزه یکسانی برای نظارت بر این رویه ها ندارند. تحقیقات قبلی نشان می دهد در میان نهادها، ویژگی های نظیر افق سرمایه گذاری بلند مدت، تمرکز مالکیت سهام و استقلال از مدیریت شرکت منجر به ایجاد انگیزه های بالاتر نظارت در میان برخی نهادها نسبت به سایر آنها می شود افق سرمایه گذاری بلند مدت به سرمایه گذاران این اجازه را می دهد که به قدر کافی به عنوان سهامدار باقی بمانند تا از منافع نظارت بهره مند شوند. برخلاف سرمایه گذاران مستقل، سرمایه گذاران وابسته دارای روابط تجاری بلند مدت با شرکت هستند؛ و در نتیجه آن ها به احتمال زیاد دسترسی مستقیم بیشتری به مدیران شرکت ها دارند. از این رو کمتر بر اطلاعات حسابداری تکیه می کنند. مطابق با این نظریه، تحقیقات پیشین به این نتیجه رسیدند که نهاد هایی که دارای افق بلند مدت بوده، و مستقل از مدیریت می باشند (نهادهای نظارتی) به احتمال زیاد بر مدیران نظارت می کنند. بنا براین اگر سرمایه گذاران نهادی خواهان محافظه کاری به عنوان یک ابزار حاکمیتی باشند، این تقاضا به احتمال زیاد توسط نهادهای نظارتی مطرح خواهد شد تا نهادهای غیر نظارتی. براین اساس سرمایه گذاران نهادی می توان به سه دسته تقسیم کرد. ۱. مالکان نهادی مستقل با افق سرمایه گذاری بلند مدت، ۲. مالکان نهادی وابسته با افق سرمایه گذاری بلند مدت و ۳. مالکان نهادی با افق سرمایه گذاری کوتاه مدت. (ازیلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳؛ ساسانی و همکاران، ۱۳۸۹). از اینرو مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانک ها با نقش تعدیلی سهامداران عمده است.

اهمیت بررسی مسئله تحقیق از آنجا نشات می گیرد که بانک ها به عنوان یکی از نهادهای مالی تأثیرگذار در اقتصاد، عملکرد مالی و ثبات آنها مورد توجه بسیاری از دولت ها است (یوسفی قلعه رودخانی و همکاران، ۱۴۰۰). امروزه سیر تحولات پرشتاب جهانی، بانک ها را برآن داشته تا برای غلبه بر شرایط نامطمئن و پر ریسک پیرامون خود به تحقیق در زمینه عوامل موثر بر ثبات پردازند. بانک ها نقش مهمی در انتقال سرمایه به درون اقتصاد بازی می کنند (محامد^۲، ۲۰۱۸). تأملی گذرا در نظریه بانکداری، به وضوح گویای آن است که تمام ابعاد و جنبه های گوناگون نظام بانکی هر کشور به طور مستقیم یا غیرمستقیم متأثر از سرمایه در دسترس و امکان کسب بازده مورد انتظار از محل آن است. سرمایه یکی از عوامل بنیادین در ارزیابی سلامت و ثبات هر نظام بانکی به شمار می رود و مطلوبیت و تناسب پایه سرمایه به منزله پوششی مطمئن در برابر گستره وسیعی از مخاطراتی است که هر بانک با آن مواجه است. در همه کشورها بانک ها از طریق اعطای تسهیلات و پذیرش سپرده ها و ... می توانند نقش مهمی را در اقتصاد ایفا کنند، لذا همواره متغیرهای مالی و اقتصادی بانک ها از مهم ترین موضوعاتی هستند که توجه زیادی را به خود مبذول داشته است. دانش آگاهی از ثبات مالی بانک ها در اقتصاد خرد و کلان، اهمیت فراوانی دارد از منظر اقتصاد خرد، این موضوع با

¹ Ozili

² Mohamed

توجه به افزایش رقابت، بهبود چارچوب نهادی، قانونی و نظارتی مهم است و در دیدگاه کلان، کارایی صنعت بانکداری هزینه واسطه گری مالی و ثبات کلی بازارهای مالی را تحت تأثیر قرار می دهد. در حقیقت بهبود ثبات بانک می تواند تخصیص بهتر منابع مالی و به تبع آن، افزایش سرمایه گذاری را که محرک رشد است، به دنبال داشته باشد (المذاری، ۲۰۱۴، اوی و همکاران، ۲۰۲۰؛ ژای و همکاران، ۲۰۲۲). لذا نیاز است که متغیرهای اثرگذار بر این متغیر مهم و اساسی مورد توجه قرار گیرد. چنانچه ثبات بانک ها با خطری مواجه شود سبب ایجاد ورشکستگی و در نهایت خروج بانک از بازار سرمایه خواهد شد، لذا ضروری است که موضوعات موثر بر این مهم در بانک های موجود در بازار سرمایه ایران مورد بررسی قرار گیرد. یکی از موارد بسیار اثرگذار بر ثبات بانک ها چگونگی وصول مطالبات بانکی است که همراه با سایر متغیرهای مالی همچون اندازه و اهرم مالی و امثالهم بر پیش بینی ثبات اثرگذارند، مورد توجه است. علاوه بر متغیرهای کنترلی که در کنار مطالبات مشکوک الوصول بر ثبات موثرند مواردی مهم همچون مالکیت سبب تعدیل این رابطه می شوند.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته: ثبات

FSB ثبات است که از فرمول زیر بدست می آید

$$FSB_{it} = \ln \left(\frac{ROA_{it} + CA_{it}}{\delta(ROA_{it})} \right)$$

ROA همان بازده دارایی هاست که از تقسیم سود خالص بر متوسط دارایی ها بدست می آید. CA کفایت سرمایه است که از تقسیم سرمایه پایه به مجموع دارایی های موزون شده به ضرایب ریسک بر حسب درصد است. کفایت سرمایه در بانک ها دارای آیین نامه خاص خودش می باشد (بزرگ اصل و همکاران، ۱۳۹۷؛ ژای و همکاران، ۲۰۲۲).

متغیر مستقل: ذخیره حسابهای دریافتنی مشکوک الوصول: بر اساس فرمول تجزیه سنی و یا درصد گیری بدست می آید و هر شرکت دارای روش مناسب خود می باشد (بیسچاف و همکاران، ۲۰۲۳)، مندرج در صورت حساب سود و زیان در نرم افزار ره آورد نوین ۳ موجود می باشد.

متغیر تعدیل گر: سهامداران عمده: شامل مالکین دارای سهام بالای ۵ درصد می باشد (مرادی رامز و سهرابی، ۱۳۹۷) که در قسمت سهامداران نرم افزار ره آورد نوین ۳ موجود می باشد.

متغیر کنترلی: سودآوری (سود خالص تقسیم بر دارایی)، اندازه (لگاریتم دارایی ها)، نقدینگی (وجه نقد و معادل آن تقسیم بر دارایی) و تورم (این نرخ ها هر ساله در مرکز آمار و بانک مرکزی اعلام می شوند و در اطلاعات اقتصادی آمار بانک مرکزی و مرکز آمار موجود هستند).

مبانی تجربی

وو و همکاران^۱ (۲۰۲۵)، نشان دادند که سهامداران عمده بر نقد شوندگی سهام موثر است. بیسچاف^۲ و همکاران (۲۰۲۳)، نشان دادند که مدیران بانک ها پس از اینکه مجبور به افشای انتخاب حسابداری خود شوند، از ذخایر ضرر وام به میزان کمتری برای هموارسازی درآمد استفاده می کنند. در عین حال، ذخایر به موقع تر می شوند و کیفیت پرتفوی وام بهبود

¹ Vo et al.

² Bischof

می یابد. این تغییر در غیاب فشار بازار سرمایه رخ می دهد و نقش سپرده گذاران و فشار عمومی را در نظارت و انضباط مدیران بانک ها برجسته می کند. به طور کلی، این یافته ها از این دیدگاه حمایت می کند که شفافیت بانکی به ایجاد ثبات مالی کمک می کند. ازبیلی و همکاران (۲۰۲۳)، نشان دادند که ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول در بانک ها بر ثبات بانک ها اثرگذار است. از اینرو شرکت ها باید با توجه به میزان ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول بررسی های دقیقی انجام دهند و ثبات را افزایش دهند. ژای و همکاران (۲۰۲۲)، نشان دادند که تنوع درآمد، ارزش بازار، درآمد بدون بهره و تولید ناخالص داخلی تأثیر مثبت معناداری بر کارایی بانک دارند، در حالی که وام های غیرجاری رابطه منفی معناداری با کارایی بانک دارند. این نتایج دارای پیامدهای استراتژیک قابل توجهی برای مدیران، تنظیم کننده ها و سیاست گذاران است که منافع مشترکی در تقویت ثبات و عملکرد مالی دارند. بوالی^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، نشان دادند که ثبات افشای اطلاعات حسابداری بانک ها و عملکرد مبتنی بر بازار را در کشورهای توسعه یافته بهبود می بخشد. وقفی و همکاران (۱۴۰۴)، نشان دادند که همزمانی قیمت سهام بر قیمت گذاری نادرست سهام، تأثیر معنادار و مستقیم دارد. از طرفی، شواهد حاکی از آن است که مالکیت مدیریتی و مالکیت نهادی بر رابطه همزمانی قیمت سهام و قیمت گذاری نادرست سهام، تأثیر تعدیلی کاهنده (تضعیف کننده) دارد. ابوالحسینی و همکاران (۱۴۰۲)، پژوهشی در رابطه ثبات و تاب آوری در بانک ها را رد نکردند. یوسفی قلعه رودخانی و همکاران (۱۴۰۰)، نشان دادند که بازده دارایی ها و بازده حقوق صاحبان سهام تأثیر مثبت و معناداری بر ثبات مالی بانک ها دارند. همچنین در شرایط بحران مالی بازده حقوق صاحبان سهام منجر به افزایش ثبات مالی بانک ها می گردد. نوبهار و همکاران (۱۳۹۸)، نشان دادند که میانگین امتیاز ثبات در بانک های غیردولتی از بانک های دولتی بیشتر بوده و در مجموع بانک های کشور به مقوله محیط زیست توجه بسیار کمی داشته اند که نیازمند تاکید بیشتر در برنامه های راهبردی ایشان می باشد. صفرزاده و جعفری منش (۱۳۹۸)، نقش کیفیت ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول بانک های ایرانی در مواجهه با بحران های سیستم بانکی را رد نکردند. مرادی رامز و سهرابی (۱۳۹۷)، رابطه سهامداران نهادی به عنوان مالک و مدیر بردماندگی مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را رد نکردند. بزرگ اصل و همکاران (۱۳۹۷)، تأثیر ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بر ثبات مالی در صنعت بانکداری ایران را نشان دادند.

روش شناسی تحقیق

تحقیق از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از لحاظ روش از نوع توصیفی - همبستگی است. از لحاظ نوع داده از نوع کمی است که با استفاده از اطلاعات صورتهای مالی و نرم افزار اقتصادسنجی فرضیه ها آزمون می شوند. برای تدوین مبانی نظری و تجربی پژوهش از متون تخصصی استفاده می شود و لذا در این مرحله از روش کتابخانه ای استفاده می شود. برای تحلیل فرضیه ها از اطلاعات صورتهای مالی استفاده می شود که در این مرحله نیز روش گردآوری داده ها کتابخانه ای است. ابزار گردآوری اطلاعات مجموعه کامل صورتهای مالی اساسی در نرم افزار ره آورد نوین است.

مدل رگرسیونی فرضیه اول:

$$S_{it} = \alpha + \beta_1 LLP_{it} + \lambda Controls_{it} + \varepsilon_{it}$$

S ثبات و LLP ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول و λ مجموع β متغیرهای کنترلی تحقیق و ε خطای مدل است. i شرکت و t سال است.

مدل رگرسیونی فرضیه دوم:

$$S_{it} = \alpha + \beta_1 LLP_{it} + \beta_2 IO_{it} + \beta_3 (LLP * IO)_{it} + \lambda Controls_{it} + \varepsilon_{it}$$

¹ Buallay

IO سهامداران عمده و (LLP*IO) تاثیر سهامداران عمده بر رابطه است. جامعه تحقیق شامل کلیه بانک های پذیرفته شده در بورس و فرابورس است، لذا نمونه آماری با جامعه آماری برابر است و برای تعیین نمونه از روش تمام شماری استفاده می شود. نمونه تحقیق به شرح زیر است:

جدول (۱): جامعه تحقیق

بانک آینده	بانک حکمت ایرانیان	بانک گردشگری
بانک اقتصاد نوین	بانک خاورمیانه	بانک ملت
اعتباری توسعه	بانک دی	بانک صادرات ایران
بانک ایران زمین	بانک سامان	بانک کار آفرین
بانک پارسیان	بانک سرمایه	پست بانک ایران
بانک پاسارگاد	بانک سینا	موسسه اعتباری نور
اعتباری ملل	بانک تجارت	

قلمرو تحقیق شامل بانک های موجود در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران می باشد که از داده های قلمرو زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ جهت بررسی رابطه متغیرها استفاده می شود. از لحاظ قلمرو موضوعی مرتبط با موضوع موفقیت مالی است.

جدول (۲): آمار توصیفی برای متغیرهای تحقیق

متغیرها		میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
S	ثبات مالی	۰/۱۸	۰/۱۶	۰/۲۶	۰/۰۴	۰/۶۵
LLP	ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۰	۰/۰۵
IO	سهامداران عمده	۰/۸	۰/۷۸	۵/۴۰	۰/۴۵	۱
PROFITABILITY	سودآوری	۰/۲۳	۰/۱۸	۰/۲۶	-۰/۱۴	۱/۰۵
SIZE	اندازه	۳۲	۳۲	۱/۴۰	۲۸/۳۵	۳۴/۶
LIQ	نقدینگی	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰	۰/۱۷
INF	تورم	۳۰/۰۴	۳۶	۱۲	۹/۶	۴۱/۲

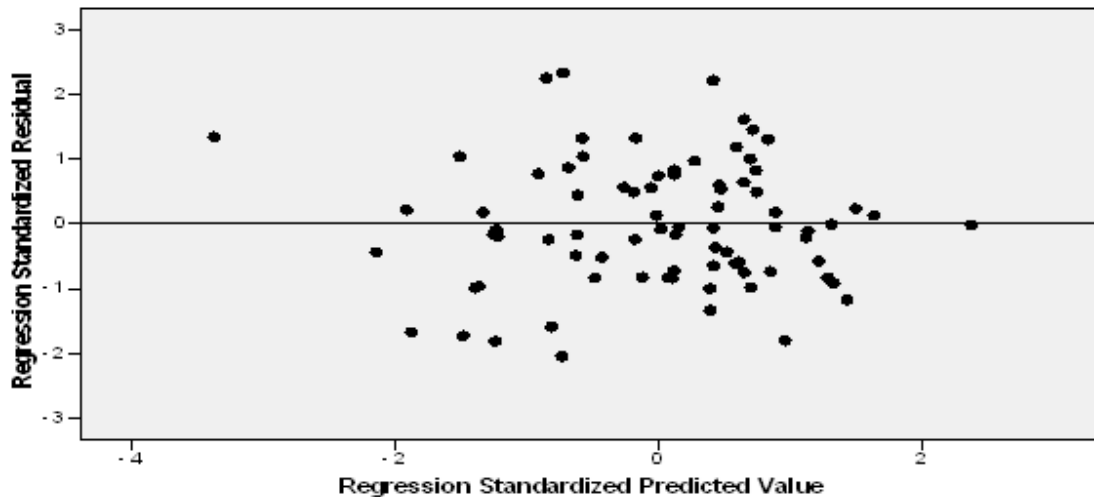
تحلیل رگرسیون و آزمون فرضیه ها بررسی نرمال بودن توزیع متغیر وابسته

جدول (۳): آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیر وابسته تحقیق

نتیجه	مقدار احتمال	مقدار Z کلموگروف - اسمیرنوف	انحراف معیار	میانگین	متغیر
نرمال	۰/۹۲	۰/۵۴	۰/۲۶	۰/۱۸	ثبات مالی

مقدار احتمال برای متغیر وابسته برابر با ۰/۹۲ است که این مقدار بیشتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر برای این متغیر رد نمی شود یعنی توزیع آن نرمال است.

نمودارهای پراکنش نقطه ای به عنوان نمودار باقیمانده در مقابل مقادیر برآورد شده جهت تشخیص همسانی واریانس مناسب هستند. تصادفی بودن نقاط پراکندگی موید همسانی واریانس به عنوان یکی از مفروضات مهم رگرسیون است.

نمودار پراکنش ثبات مالی

تحلیل پانلی و انتخاب مدل

در این بخش مدل مناسب را از میان مدل‌ها (مدل ادغام شده، مدل با اثرات ثابت و یا مدل با اثرات تصادفی) انتخاب می‌گردد نتایج آزمون چاو و هاسمن برای تشخیص مدل مناسب در جدول زیر ارائه شده است:

جدول (۴): آزمون چاو و آزمون هاسمن برای انتخاب مدل مناسب

نتیجه	آزمون هاسمن			آزمون چاو یا لیمر			مدلها
	مقدار احتمال	درجه آزادی	مقدار کای-دو	مقدار احتمال	درجه آزادی	مقدار	
مدل با اثرات ثابت	۰/۰۱۱	۵	۱۴/۹۱	۰/۰۰۰	۱۵.۵۹	۹/۷	مدل اول
				۰/۰۰۰	۱۵	۹۹/۹	
مدل با اثرات تصادفی	۰/۹۲۸	۵	۱/۳۷	۰/۰۰۰	۱۵.۵۹	۱۱/۲	مدل دوم
				۰/۰۰۰	۱۵	۱۰۷/۹	

برازش مدل اول

فرضیه اول: ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بوری و فرابورسی رابطه معنادار معکوسی دارد.

در این بخش برای بررسی و برآورد مدل کلی از تحلیل پانلی^۱ استفاده شده است. با توجه به فرضیه اول مدل به شرح زیر است:

$$S_{it} = \alpha + \beta_1 LLP_{it} + \lambda Controls_{it} + \varepsilon_{it}$$

فرض صفر و فرض مقابل در این مدل به صورت زیر است:

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_5 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad i = 1, 2, \dots, 5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} H_0 : & \text{مدل معنی‌داری وجود ندارد.} \\ H_1 : & \text{مدل معنی‌داری وجود دارد.} \end{cases}$$

¹ Panel Analysis

در جدول زیر مدل با اثرات ثابت برآورد شده است مقدار احتمال معنی داری F برابر با ۰/۰۰۱ است. این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین برابر با ۰/۸۱ است یعنی در حدود ۸۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترل بیان می گردد.

جدول (۵): برآورد و آزمون پارامترهای مدل اول

VIF	نتیجه	مقدار احتمال	مقدار t	مقدار ضرایب	پارامترها
-	بی معنی	۰/۳۹	-۰/۸۶	-۰/۱۰	مقدار ثابت
۱/۰۶	معنادار و منفی	۰/۰۱۳	-۲/۵۶	-۰/۰۰۱	LLP
۱/۰۵	معنادار و منفی	۰/۰۰۱	-۳/۳۹	-۰/۰۳۶	سودآوری
۱/۴۰	بی معنی	۰/۶۳	۰/۴۸	۰/۰۰۲	اندازه
۱/۰۵	بی معنی	۰/۶۵	۰/۴۵	۰/۰۵	نقدینگی
۱/۴۴	بی معنی	۰/۲۰	۱/۲۸	۰/۰۰۰۴	تورم
۰/۰۰۰	مقدار احتمال F		۱۲/۲۶	مقدار F	
۲/۲۰	دوربین واتسون		۰/۸۱	ضریب تعیین	

مقادیر VIF (عامل افزایش واریانس) شاخصی برای بررسی همخطی بین متغیرهای مستقل است در صورتیکه مقدار آن بالاتر از ۱۰ باشد احتمال وجود همخطی بین متغیرهای مستقل وجود دارد. میزان این شاخص برای متغیرها کمتر از ۱۰ بوده و بیشترین مقدار آن برابر با ۱/۴۴ (برای متغیر تورم) است. مقدار آماره t برای ثبات مالی برابر با ۲/۵۶- است این مقدار چون در ناحیه رد فرض صفر قرار می گیرد لذا رابطه ذخیره حسابهای دریافتنی مشکوک الوصول با متغیر وابسته ثبات مالی معنادار و منفی است. بنابراین فرضیه تحقیق تایید می گردد. همچنین در بین متغیرهای کنترلی رابطه سودآوری معنادار و معکوس بوده ولی سایر متغیرها با متغیر ثبات مالی رابطه معناداری ندارند.

مدل دوم

فرضیه دوم: سهامداران عمده بر رابطه ذخیره حسابهای دریافتنی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بوری و فرابورسی تاثیر معنادار مستقیمی دارد.

فرضیه دوم بر اساس مدل زیر مورد بررسی قرار می گیرد:

$$S_{it} = \alpha + \beta_1 LLP_{it} + \beta_2 IO_{it} + \beta_3 (LLP * IO)_{it} + \lambda Controls_{it} + \varepsilon_{it}$$

فرض صفر و فرض مقابل در این مدل به صورت زیر است:

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_5 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad i = 1, 2, \dots, 5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} H_0 : & \text{مدل معنی داری وجود ندارد.} \\ H_1 : & \text{مدل معنی داری وجود دارد.} \end{cases}$$

در جداول زیر مدل با اثرات تصادفی برآورد شده است مقدار احتمال معنی داری F برای برابر با ۰/۰۰۰ است. این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی داری وجود دارد.

میزان ضریب تعیین برای برابر با ۰/۳۲ است که این مقدار نشانگر ارتباط متوسطی بین متغیر CB با متغیر مستقل و همچنین متغیرهای کنترلی است.

جدول (۶): برآورد و آزمون پارامترهای مدل دوم

VIF	نتیجه	مقدار احتمال	مقدار t	مقدار ضرایب	پارامترها
-	معنادار و منفی	۰/۰۱	-۲/۴۸	-۰/۲۶	مقدار ثابت
۱/۰۶	معنادار و منفی	۰/۰۰	-۴/۲۲	-۰/۰۷	LLP*IO
۱/۰۵	معنادار و منفی	۰/۰۰۳	-۳/۰۵	-۰/۰۲۹	سودآوری
۱/۴۰	معنادار و مثبت	۰/۰۲	۲/۳۹	۰/۰۱	اندازه
۱/۰۵	بی معنی	۰/۹۹	۰/۰۰	۰/۰۰	نقدینگی
۱/۴	بی معنی	۰/۹۶	-۰/۰۵	۰/۰۰	تورم
۰/۰۰	مقدار احتمال F		۷/۱	مقدار F	
۱/۷	دوربین واتسون		۰/۳۲	ضریب تعیین	

مقدار آماره t برای LLP*IO برابر با -۴/۲۲ است این مقدار چون در ناحیه رد فرض صفر قرار می گیرد لذا رابطه با LLP*IO با متغیر وابسته ثبات مالی معنادار و منفی است.

بحث و نتیجه گیری

ثبات بانک مورد توجه بسیاری از دولت‌ها است. برای اینکه بانک بتواند به سوی ثبات حرکت کند باید با متغیرهای اساسی و اثرگذار بر این متغیر آشنا باشد و قبل از هر اتفاقی بتواند مشکلات مرتبط با آن را رفع نماید. چنانچه بانک‌ها نتوانند میزان دقیق مطالبات قابل وصول را مشخص کنند مدیران نمی توانند تصمیمات درستی بگیرند. با توجه به اینکه یکی از مهم ترین فعالیت های بانک ها اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی است، لذا وصول یا عدم وصول اعتبارات بر ثبات بانک ها اثر زیادی دارد. اغلب بانک هایی که میزان مطالبات مشکوک و لایوصول آنها زیاد است با درماندگی و ورشکستگی رو به رو می شوند. با این وجود مواردی همچون مالکیت و مدیریت بر این مهم اثرگذارند و سبب می شود که رابطه بین مطالبات مشکوک و ثبات تعدیل گردد. برای مثال بانک هایی که دارای مالکان نهادی قدرتمندی هستند کمتر تحت فشار مطالبات هستند و با دریافت اعتبارات و امتیازاتی می توانند شرایط خود را بهبود بخشند. هدف از این پژوهش تعیین تأثیر سهامداران عمده بر رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانک های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران بود. نتایج فرضیه ها نشان داد (۱) ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بورسی و فرابورسی رابطه معنادار معکوسی دارد. (۲) سهامداران عمده بر رابطه ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول با ثبات بانکهای بورسی و فرابورسی تأثیر معنادار معکوسی دارد. ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول آیتم مهمی در هزینه های بانک هاست که اگر به درستی مدیریت نشود سبب درماندگی مالی بانک ها خواهد شد. این نتایج با تحقیقات ازبیلی و همکاران (۲۰۲۳)؛ بزرگ اصل و همکاران (۱۳۹۷)، و مرادی رامز و سهرابی (۱۳۹۷)، تا حدی همخوانی داشت.

کلیه بانک ها اعم از بورسی و فرابورسی در جهت افزایش ثبات باید با انجام برنامه ریزی های مدون سعی در کاهش میزان ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول نمایند. در این زمینه استفاده از سیستم های اعتبار سنجی مناسب بسیار راهگشا می باشد. در سیستم های اعتبار سنجی به مواردی به شرح ذیل توجه نمایند:

میزان دارایی های وام گیرنده

میزان درآمد وام گیرنده

رتبه اعتباری وام گیرنده

میانگین سود دهی یا درآمد وام گیرنده طی ۵ سال گذشته

تشکیل کمیته های مستمر برای بررسی علل افزایش ذخیره حسابهای دریافتی مشکوک الوصول و ایجاد راه کار برای رفع آنها

بررسی تجربیات سایر کشورها در زمینه اعتبار سنجی مشتریان بانکی متقاضی دریافت تسهیلات بانکی آموزش مستمر کارکنان اعتبارات و تسهیلات در زمینه بهبود رویه های اعتبار سنجی متقاضیان تسهیلات بانکی ایجاد اداره پیگیری وصول مطالبات به صورت مستقل از بانک جهت پیگیری مداوم مطالبات سر رسید گذشته یا معوق بانک مرکزی باید به صورت دوره ای قوانین و دستورالعمل ها یا بخشنامه های اعتبارسنجی بانک ها را به روز نماید. به محققین پیشنهاد می شود که عوامل موثر بر ثبات بانک ها را شناسایی نمایند.

منابع

- ✓ ابراهیمی کردلر، علی، اعرابی، محمد جواد، (۱۳۸۹)، تمرکز مالکیت و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، جلد ۲، شماره ۲ صص ۹۵-۱۱۰
- ✓ ابوالحسنی، داود، تدبیری، سیروس، مجیدی، مریم، (۱۴۰۲)، طراحی مدل تاب آوری سازمانی در بانک های دولتی، فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، دوره ۱۵، شماره ۵۲، صص ۱۵۵-۱۷۱.
- ✓ بزرگ اصل، موسی، برزیده، فرخ، صمدی، محمد تقی، (۱۳۹۷)، تأثیر ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری بر پایداری مالی در صنعت بانکداری ایران؛ رهیافت رگرسیون چندک. دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، دوره ۱۱، شماره ۳۸، صص ۱-۱۳.
- ✓ تهرانی، رضا، فلاح شمس، میرفیض، طراحی و تبیین مدل ریسک اعتباری در نظام بانکی کشور، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره ۲۲، شماره ۲، شماره پیاپی ۴۳، صص ۴۵-۶۰.
- ✓ صفرزاده، محمدحسین، جعفری منش، ابراهیم، (۱۳۹۸)، نقش کیفیت ذخیره مطالبات مشکوک الوصول بانک های ایرانی در مواجهه با بحران های سیستم بانکی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۶، شماره ۳، صص ۴۱۳-۴۳۴.
- ✓ مرادی رامز، زهرا، سهرابی، شهلا، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه سهامداران نهادی به عنوان مالک و مدیر بردرماندگی مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، اقتصاد مالی، دوره ۱۲، شماره ۴۴، صص ۸۷-۱۰۲.
- ✓ مهرانی، ساسان، مرادی، محمد، اسکندر، هدی، (۱۳۸۹)، رابطه نوع مالکیت نهادی و حسابداری محافظه کارانه، مجله پژوهش حسابداری مالی، صص ۴۷-۶۲.
- ✓ نمازی، محمد، کرمانی، احسان، (۱۳۸۷)، تاثیر ساختار مالکیت بر عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۳، صص ۸۳-۱۰۰.

- ✓ نوبهار، عماد، دهقان نیری، محمود، رجب زاده قطری، علی، (۱۳۹۸)، توسعه مدل و ارزیابی عملکرد پایداری بانک های ایران. پژوهش های مدیریت در ایران، دوره ۲۳، شماره ۳، صص ۱۵۹-۱۸۷.
- ✓ وقفی، سید حسام، صدیقی، جیران، پرندین، کاوه، حسینی عقدایی، سمیه، (۱۴۰۴)، نقش ساختار مالکیت سهام در تعدیل ارتباط همزمانی قیمت سهام و قیمت گذاری نادرست، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۱۴، شماره ۵۵، صص ۱۷۷-۱۹۲.
- ✓ یوسفی قلعه رودخانی، محمدعلی، تهرانی، رضا، میرلوحی، سیدمجتبی، (۱۴۰۰)، بررسی تاثیر معیارهای عملکرد مالی بر پایداری مالی بانکها در شرایط بحران مالی، پژوهش های مدیریت در ایران، دوره ۲۵، شماره ۲، صص ۱-۲۱.
- ✓ Almazari, A., A., (2014), Impact of Internal Factors on Bank Profitability: Comparative Study between Saudi Arabia and Jordan, *Journal of Applied Finance & Banking*, vol. 4, no. 1, 2014, pp. 125-140.
- ✓ Andrea Paltrinieri, Alberto Dreassi, Simone Rossi, Ashraf Khan, (2020), Risk-adjusted profitability and stability of Islamic and conventional banks: Does revenue diversification matter?, *Global Finance Journal*, <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2020.100517>.
- ✓ Bischof, Jannis & Foos, Daniel & Riepe, Jan, (2023). "Does greater transparency discipline the loan loss provisioning of privately held banks?," forthcoming in *European Accounting Review*, No. 134 | October 2023.
- ✓ Buallay, A., Fadel, S. M., Alajmi, J., & Saudagaran, S. (2020). Sustainability Reporting and Bank Performance After Financial Crisis: Evidence from Developed and Developing Countries. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, ahead-of-print (ahead-of-print). <https://doi.org/10.1108/CR-04-2019-0040>
- ✓ Buch, C.M.; Goldberg, L.S. (2015), International Banking and Liquidity Risk Transmission: Lessons from across Countries. *IMF Econ. Rev.* 2015, 63, 377-410. [CrossRef]
- ✓ Casado-Molina, A.-M., Rojas-de-Gracia, M.-M., Alarcón-Urbistondo, P. and Ramos, C.M.Q. (2025), "Banking reputation and its impact on stock markets: a big data analysis through online comments", *International Journal of Bank Marketing*, Vol. 43 No. 5, pp. 979-998. <https://doi.org/10.1108/IJBM-07-2024-0419>
- ✓ Chupradit, S.; Yannan, D.; Kamran, H.W.; Soudagar, S.S.; Shoukry, A.M.; Khader, J.A. , (2021), Measuring Technical Efficiency Associated with Environmental Investment: Does Market Competition and Risk Matters in Banking Sector. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 28 , 66575-66588. [CrossRef] [PubMed]
- ✓ Ekinici, R., Poyraz, G., (2019), The Effect of Credit Risk on Financial Performance of Deposit Banks In Turkey, *Procedia Computer Science*, Vol. 158, pp. 979-987
- ✓ John, A.; McGregor, J.; Fone, D.; Dunstan, F.; Cornish, R.; Lyons, R.A.; Lloyd, K.R. (2016), Case-Finding for Common Mental Disorders of Anxiety and Depression in Primary Care: An External Validation of Routinely Collected Data. *BMC Med. Inform. Decis. Mak.*, 16, CrossRef [PubMed]
- ✓ Li, Xing jian, HongruiFeng, SebastianZhao, David A. Carter, (2021), The effect of revenue diversification on bank profitability and risk during the COVID-19 pandemic, *Finance Research Letters*, Available online 5 February 2021, 101957, in press.
- ✓ Malliet, P.; Reynès, F.; Landa, G.; Hamdi-Cherif, M.; Saussay, (2020), A. Assessing Short-Term and Long-Term Economic and Environmental Effects of the COVID-19 Crisis in France. *Environ. Resour. Econ.* 76, 867-883. [CrossRef]
- ✓ Mohamed, H., (2018), Examining the Relationship between Efficiency and Capital Adequacy Ratio: Islamic versus Conventional Banks: An Empirical Evidence on Egyptian Banks, *Accounting and Finance Research Journal*, Vol. 7, No. 2, PP. 232-247.

- ✓ Olalere, O.E.; Islam, M.A.; Yusof, W.S.; Ariffin, K.H.K.; Kamruzzaman, M. (2021), The Moderating Role of Financial Innovation on Financial Risks, Business Risk and Firm Value Nexus: Empirical Evidence from Nigeria. AIP Conf. Proc. 2021, 2339. [CrossRef]
- ✓ Ozili, Peterson K, Bank Loan Loss Provisioning for Sustainable Development: The Case for a Sustainable or Green Loan Loss Provisioning System (January 3, 2023). Journal of Sustainable Finance and Investment, Forthcoming , Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4316746>
- ✓ Pushner, M., G., (1993), Ownership structure and corporate performance in the U.S. and Japan, Thesis, Ph. D. Columbia University.
- ✓ Sarin, A., Shastri, K. A. & Shastri, K. (2000). Ownership structure and market liquidity. Working paper, Santa Clara University.
- ✓ Vo, T.T.A., Tran, N.T.A. and Mazur, M. (2025), "Institutional ownership and stock liquidity during the COVID-19 crisis: a global perspective", Review of Behavioral Finance, Vol. 17 No. 3, pp. 482-498. <https://doi.org/10.1108/RBF-04-2024-0107>
- ✓ Williams , H., Sola , A., Dayo , A., (2018)., An Empirical Investigation of the Determinants of Capital Adequacy of Financial Institutions in Nigeria, International Review of Social Sciences, Vol. 6 Issue.7, PP 374-385.
- ✓ Xie, Z.; Liu, X.; Najam, H.;Fu, Q.; Abbas, J.; Comite, U.; Cismas,L.M.; Miculescu, A. (2022), Achieving Financial Sustainability through Revenue Diversification: A Green Pathway for Financial Institutions in Asia. Sustainability, 14, 3512. <https://doi.org/10.3390/su14063512>.
- ✓ Zong-Jun Wang; Xiao-Lan Deng, (2006), Corporate Governance and Financial Distress: Evidence from Chinese Listed Companies, Chinese Economy, Vol 39(5), 2006, Pages 5-27